

Különfélék.

Kisebbszerű megfigyelések az Aranyos-Beszterce-völgy luczosaiban. Minden szakember előtt ismeretes, mily sok veszedelme van ezen értékes, szép fanemnek, a lucznak. Még eddig nem ismert dolgot nem áll módomban tehát feljegyezni, de mindenesetre érdekes végig pillantani a luczállabokon, s látni: miként bukkannak azok a fejlődés minden fázisában uj és uj ellenségre.

Elteltekintve attól a sok nehézségtől, melylyel az állab megtelepítése és telepedése jár a madarak, egerek, gyomok, szárazság, napheve, felfagyás, legelő állatok stb. stb. miatt, e helyen csak azokkal a luczellenségekkel akarok pár sorban foglalkozni, melyek az Aranyos-Beszterce-völgynek már fejlődésbe indult állabain észlelhetők lépten-nyomon.

1. Alig kap lábra 5—6 éves korban a fiatalos, már ott van napos helyen, vagy hol a legalább mérsékelt árnyalást nyújtó vágási gyomok hiányzanak, a *Retinea turionana*, hogy a rügyeket, zsenge hajtásokat — a *Tortrix histriana*, s esetleg a *Hylobius abietis*, hogy a tüket megsemmisítsék, s a fejlődésben zavarokat idézzenek elő.

2. Tíz-husz éves fácskákon, főleg gyér zárlat mellett, tömegesen lép fel a *Chermes abietis*. Meglepi a csucs-hajtást, az oldalágakat; a tápanyag legnagyobb része torzképződményekre fecsérelődik el s eltekintve attól, hogy e torzképződmények az egészséges, tiszta faszövet képződést megakadályozzák, a fácska még magassági növéseben is visszamarad egészséges társaitól $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ -nyira.

3. 20—40 éves állaban sovány talajon, (főleg erdőtüzből kiégett területen) ködjárta nedves északi oldalokon elszaporodik a *Hypoderma macrospora* (?). Elföldi a tük

alsó lapját, a fa héját; kiéli azokat, megakadályozza a légzést s vele az áthasonítást. A megtámadott levelek alig $1\frac{1}{2}$ nagyságra fejlődnek; hamar elhalnak, lehullanak. Velök együtt tart az ágak elszáradása, a korona kigyérülése; a gyenge táplálkozás, ugyannyira, hogy míg a közeli egészséges fa e korban 50—60 cm.-es csucshajtást növeszt, a beteg fa alig 5—10 cm.-nyire nő, s 1—2 mm.-nyire vastagodik. Az ilyen megtámadott állabrészt csenevész növése, beteges, halvány színe messziről elárulja és megkülönbözteti az egészségestől.

4. E korban kezdődik sűrűen vetényült vagy ültetett állabban a küzdelem is a tenyésztársak közt a térért és világosságért.

S midőn egyeseknek sikerült tulszárnyalni a szomszédokat: a szapora és falánk mókus, főleg völgyek alján, patakok közelében épen e szép növésű sudar példányokat keresi ki, hogy tavasszal, midőn a nedvkeringés megindul, midőn ő még más táplálékot alig talál, lerágja, körülhámozza az édes nedvű hancsot a csucs alatt. Vagy nem ritkán jön a barlangjából nem régen kikerült medve, s éles karmaival ezekről az ágtisza egyedekről élvezettel nyuzza le köröskörül a kérget egy kis nyalnivalóért.

Az ilyen fáknak lekérgezésen felül álló darabja elszárad, ha a nyuzás vagy körülragás teljes volt; ellenben örökre nyomorék marad. A medve károsítása aránylag elenyésző csekély, de a mókusoké jelentékeny.

5. A középkort elérő luczosnak a létért való küzdelemből győzelmesen kikerült állabalkotó egyedei eddig törzsüket, koronájukat igyekeztek hatalmasan fejleszteni, mert csak ez biztosította létüket. A gyökérképzés mindenesetre vissza kellett maradjon, mert a törzs tulfejlesztése ennek rovására történt, legalább is az állékonyságot, biztonságot illető-

leg. A gyökérzetre mostanig csak annyiban vala szükség, amennyiben, mint táplálkozó szervnek, részt kellett vennie az életműködésben. A sűrűn álló fák ugyanis egymásban nyerték támaszukat, biztonságukat.

Feszítésre a gyökérerő nem lévén tehát még igényben véve, annak a természet törvényénél fogva el kellett satnyulnia. Az állab az elnyomott egyedek elszáradásával téresebb állásba jut. A faegyedek nem támaszkodhatnak egymásra; a magas sudar törzsek állékonyságát a satnya feszítőerejü gyökérzet nem bírja kellően biztosítani; jön egy erős vihar, melynek hatalmas nyomása közvetlenül találja ezt az ingatag állabot; s máskülönben szép reményekre jogosító gyönyörű luczosunk pár percz alatt összevissza kuszálva romban fekszik.

A dus táplálékon most a betüző szu roppant gyorsan felszaporodik. A körülálló luczosnak szabadon maradott ágtszta, napsütötte törzsrészei csakhamar megtelnek szu-álczákkal. Ezek falánkon átrágják a kambiumot köröskörül, megakasztják a nedvkeringést; a szélső fasor pár év alatt teljesen száraz lesz, s e baj így terjed tovább és tovább, ha megszüntetésére emberi beavatkozás közbe nem lép.

Igaz, hogy az így keletkező hézagokat a közeli állabokról a természet hamar beveti, s a legtöbb esetben ismét sűrű fiatalos foglalja el a kidöntött helyét. De az új állab elődjének gyengéit öröklí. A kis csemeték nagy része a korhadásnak induló fatörzseken, hulladékon stb. telepedik meg. Gyökérzete tehát laza alaphoz fűzi a törzset, úgy, hogy ily helyen a 10—15 éves fácska kézzel könnyen kitéphető. Ehez járul legtöbb esetben a tulsűrű állás hátránya is. Hogyan álhat ellent majd egy ily felnőtt állab az esetleg ismétlődő szélviharnak, ha állékonyságát nem segítjük elé.

(Közli: Bodor Gy.)

Gazdag magtermés ígérkezik Besztercze-Naszódvármegye luczosaiban. Főleg napos helyeken, utak mellett, erdőszéleken, tiszások körül, havasi legelők alján csak úgy csüng 16—20 éves kortól felfelé a luczfenyőkoronának minden galya a toboztól.

Biztosan számítottunk a folyó évben e gazdag termésre, mert utolsó szép termő év 1891. év volt, s tapasztalati tény, hogy e vidéken minden negyedik év bő magtermő szokott lenni a lucznál.

Nem ártana az ily ritkán kínálkozó alkalmat felhasználni tapasztalati adatok gyűjtésére is.

Fanemeink megtermő, és magzó korára nézve még csak általános adatokkal birunk, pedig érdemes a tárgy a részletes adatok gyűjtésére, feldolgozására.

(Közli: Bodor Gy.)

A szél rombol és épít. Az Ünö Omuluj hegységben általánosan veszélyesnek ismert szél a DNy.-i, mely 1894. év nyarán is (junius) iszonyu rombolást vitt véghez a hegységnek egy keskeny mintegy 200 cm. széles szalagján. Nemcsak luczosokban döntött ki védtelenebb állabfoltokat, de erős gyökérzetű bükköt, jegenye fenyőt, körist is csavart ki tövestől, vagy tört ketté derékban.

S éppen e veszélyes szélirányban, tehát ÉK.-i. oldalakon lehet találni teljes luczvetényüléseket, s régi vágások nyomán keletkezett gyönyörű szép, néha tulsűrű természetes fiatal állabokat. D., D Ny., Ny.-i. oldalakon ez igen ritka. Itt többnyire mesterségesen kell vágások nyomában erdőt telepítenünk. (Közli: Bodor Gy.)

Leletek a besztercze-Naszódmegyei erdőkben, és a szomszédos havasokon. 1. A „Styol“ havason, hol Máramaros és Besztercze-Naszódvármegye érintkezik egymással; hol a „Galatz“ nevű meredek sziklacsucs az 1680

m. magasan fekvő festői kis tengerszemben tükrözik vissza: hol a gyönyörűen ellaposodó fensikot várromszerű szikla terraszok szakgatják meg: borsai pásztorok nem régiben kardokat és kengyeleket találtak.

Egy ilyen rosdás görbe kardot és sárgaréz kengyelt magam is láttam mult év őszén. Azok tulajdonosa, egy öreg borsai ember, a helyet is megmutatta a tengerszem közelében, hol találta; s meseszerűleg beszélte el, hogy réges régen a borsaiak az erdő levágásával utját állták a betörő tatár hordáknak, s megsemmisítették őket. A most néha-néha előkerülő kardok és kengyelek az itt pusztult tatárok hagyatéka.

Az öreg paraszt meséje történeti tény. 1717-ben volt ugyanis a legutolsó tatár invázió hazánkba, s ezt a borsaiak tényleg a Styol havason, és az innen meredeken lefutó völgyszorosban tartóztatták fel. A tatárok (15.000-en) kevés kivétellel sirjokat lelték e gyönyörű vadregényes helyen, melynek közelében (a „Prislop“-tetőn) ma csendőr őrs lakik, a néhány évvel ezelőtt e vizválasztó nyergen át épített kitünő országút mellett.

2. A Nagy-Szamos völgykatlanában (Manilor mellékvölgy) e tavaszon ideiglenes csemetekertet telepítettem oly vágásterületen, melyet még két évvel előbb ős-állab borított. Tuskóirtás közben a talaj felszine alatt 20 cm. mélységben régi ekevasat és kengyelt találtam.

E lelet világosan mutatja, hogy e helyen, hol a mai békés haladás életet, kulturát nevelt, hol az ősállab hatalmas törzsei fejsze alá kerülnek, hol a mai utódok a kivágott vén fenyves helyére csemetekertet, új erdőt telepítenek: ott századokkal elébb ép ily élet, kultúra volt; ott őseink szántottak és vetettek akkor, midőn még Óradna virágzó nagy város, vidéke pedig népes és fejlett volt.

Történeti tény, hogy a radnai szoros képezte a mongolok, tatárok legrövidebb, legmegszokottab betörési útját hazánk erdélyi részébe, s ezek inváziói tették századokkal ezelőtt lakatlaná e hajdan virágzó végvidéket.



Alig szenved tehát kétséget, hogy a lelet e szomorú múlt emléke. A kengyel így néz ki! (Lásd rajzát.) Ehez hasonló több példányban hivatali elődöm is talált néhány évvel előbb a Szamos katlan egy más mellék-völgyében, erdőterületen. (Közl: Bodor Gy.)

A miskolczi kereskedelmi és iparkamara 1894. évi jelentéséből. A kamara kerületébe Borsod, Gömör-Kis-Hont és Heves vármegyék tartoznak, melyek közül az utóbbi kettőre a kamarának a kereskedelemügyi minster ur elé terjesztett évi jelentésében feljegyzésre érdemes adatok foglaltatnak.

Az erdőgazdaság fejlődéséről szólva a jelentés különösen az erdőknek általában véve kedvezőtlen, de immár javulás útjára tért gazdasági állapotát s a múlt helytelen gazdálkodásának káros eredménye gyanánt igen kiterjedt mértékben mutatkozó kedvezőtlen talajviszonyokat jellegzi, kiváló fontosságúnak jelezvén a jobb irányban való haladásra nézve a községi stb. erdők államerdészeti kezelését, amely nemcsak a közvetlenül érdekelt erdőbirtokosokat illetőleg, hanem a vármegyék általános gazdasági tevékenységére nézve is, úgy magának az államerdészeti kezelésnek szervezetéből folyólag, mint az ott alkalmazott erdőtisztek egyéni buzgóságának eredményeképen egyaránt igen előnyös befolyást gyakorol.

Gömör-Kis-Hont vármegye erdeit kevésbé megviselt állapotban levőknek tünteti fel a jelentés, de egyes

járások erdeinek gazdasági állapota a legeltetési és fahasználati tulzások következtében itt is a közepesen alóli állapotba jutott, aminek következménye természetesen a birtokosoknak a rendszeres kezelés kezdetétől tartó nagyobb mértékű megterheltsége lett, amennyiben az annak előtte szélteben s tulzottan gyakorolt használatok megszorítása mellett a mult hibáinak helyrehozásáról is kell gondoskodniok, ami aránylag nagy befektetésekkel jár.

(E tekintetben máshol is hasonlók a viszonyok, s nem jelentéktelen kérdést állítanak a kezeléssel megbízottak elé abban, hogy a megnyugtató gazdasági állapotoknak mielőbbi bekövetkezésének érdekét és a jelenlegi birlalók mennél kisebb megterhelésének érdekét, a helyi általános gazdasági viszonyok közrehatásával lehető összhangban, mennél jobban összeegyeztessék. S ha a birtokosok, kik a kérdésnek súlyát legközvetlenebbül érzik, a megoldással foglalkozó intézményt magát elég jól megszive-lik, ennek oka bizonyára az államerdészeti kezelés intézményének szervezetében s az eljáró közegek tapintatosságában kereshető.)

E tekintetben a kamara jelentése megnyugtatóan nyilatkozik, de azt is megjegyzi, hogy az eredményességet hátráltatja az eljáró tisztviselők nagymértékű megterheltsége feladataikkal. Ámde ezt egyelőre képzelni sem lehet másként. Az ok a viszonyokban van, s nem a szervezetben. Annyi feladat vár megoldásra községi erdeinkben országsszerte, s e feladatok a rendszeres erdőgazdálkodás és a megnyugtató gazdasági állapotok képével szemeink előtt olyannyira sürgőseknek tünnek fel, hogy megkétszerezett személyzetet is teljesen kihasználnának éveken át. Igaz, hogy a czélul kitüzött eredmények felé emigy gyorsabb lépésekkel közelednének; de kérdés, arányban

állana-e e gyorsasággal az államerdészettől alig is kívánható nagyobb áldozat; s maguk az erdőbirtokosok megbírnák-e annak terhét, amit a tőlük is többet igénylő tevékenység szorgolása előidézne. A gazdasági viszonyok fejlődése mostani menetében is láttatja már a jobb idők bekövetkezését, hova a talán lassunak tetsző, de biztos haladás vezetni fog.

Ennek a következtetésnek jogosultságára nézve említésre méltó adatot nyújt a kamara jelentésének Heves vármegye erdőgazdasági viszonyaival foglalkozó része. Semmi sem jelezheti ugyanis nyilvánvalóbban valamely gazdasági ág életrevaló fejlődésnek indultát annál, mint, hogy ha annak felkarolása s támogatása érdekében köztevékenységre csoportosulnak az egyes érdekelték. Az okszerű erdőgazdaság törekvéseinek jogosultsága, azok — bár áldozatok árán való — támogatásának szüksége s nagy haszna előbb közhitté kellett hogy váljon Heves vármegyében is, hogy a vármegye erdőbirtokosainak képviselői közös megegyezéssel segítsék előre azt az intézményt, melyről, mint kezdeményezésről, a kamara jelentése e vármegyét illetőleg megemlékezik.

Ez az intézmény egy vármegyei erdei alapnak létesítése. Az alap célját, létesítésének módját és eszközeit legjobban szemléltetheti az alap megalkotására vonatkozólag készített szabályrendelet-tervezet, melyet a kamara jelentése a következőleg közöl:

„1. §. Heves vármegye törvényhatósága területére nézve Vármegyei Erdei Alap létesítettik.

2. §. Az alap czime: Hevesvármegyei Erdei Alap.

3. §. Az alap rendeltetése: a vármegye erdőgazdaságának okszerű fejlesztése, egyrészt az által, hogy az erdőbirtokosok a rendszeres kezelés feladatainak meg-

oldásában anyagilag támogattnak; másfelől pedig erdőkulturális célok előmozdítása által.

4. §. Az alap mindennemű erdei kihágás vagy vétés után befolyt és önkéntes elhatározás útján e célra felajánlott kártérítésekből; az államtól és a vármegye törvényhatóságától e célra kikérendő pénzsegélyből; továbbá önkéntes adományozás útján befolyó összegekből képeztetik olyformán, hogy az előbb jelzett pénzösszegek és az azokból létesített alap kamatai mindaddig tőkésíttetnek, a míg az egyezer (1000) forintot eléri. A mint az alaptőke az egyezer forintot elérte és a míg az tizezer (10,000) frtra szaporodik fel, az előzőleg részletezett pénzösszegeknek — melyek egyszersmind az alap bevételeit teszik — már csak felerésze, azután pedig a vármegyei közigazgatási erdészeti bizottság által évenként és esetenként meghatározandó hányada csatolandó az alaphoz és illetőleg: tőkésítendő.

5. §. A bevételeknek, az előző szakasz szerint felhasználható hányada az alapnak a harmadik szakaszban meghatározott rendeltetéséhez és a szükséglethez képest csak az alábbi kiadások fedezésére fordítható:

elsősorban: csemetekertek telepítésére és fentartására, a melyeknek kiszedhető készlete a birtokosok között, a szükséglethez mért arányban ingyen osztandó ki;

másodsorban: a rendszeres erdőgazdálkodásnak — a kezelési és őrzési intézménynyel kapcsolatos — fokozatos fejlesztésére;

harmadsorban: azon szegényebb sorsu erdőbirtokosok anyagi segítélyezésére, a kik rendszeres kezelés alatt álló erdejének jövedelme, az arra fordítandó költségeket sem képes fedezni;

negyedsorban: az erdővédelem és egyáltalán a mű-

szaki segédszolgálat körül érdemeket szerzett erdőörök jutalmazására;

ötödsorban: a vármegye területén történt nagyobb-szabású és kellően sikerült erdősitések jutalmazására;

hatodszorban: a vármegyei erdőgazdaság körébe vágó és annak emelése érdekében kiírandó irodalmi pályázatok munkáinak díjazására s azok kiadási költségeinek fedezésére;

hetedsorban pedig a vármegye területén felállítandó erdészeti kísérleti telep költségeire.

6. §. Ha az előző szakaszban részletezett és csak az ott megjelölt sorrend szerint foganatosítható kiadások fedezése után, az alap jövedelmeinek felhasználható évi hányadából fölösleg maradna, ez természetesen az alaphoz csatolva, tőkésítendő.

7. §. Az erdei alapot Hevesvármegye házi pénztára — az alapok kezelésére nézve előírt szabályok szerint — kezeli.

8. §. A kifizetés és elszámolás a vármegyei közig. erdészeti bizottságnak a vármegye alispánjának közbejöttével — kiadott utalványozása alapján történik.

9. §. Az alap bevételeit és kiadásait, szabályszerű költségvetésben — Hevesvármegyei Erdei Alap czimen — hasonlóan a vármegyei közigazgatási erdészeti bizottság irányozza elő évenként.

10. §. Az 1896. évi január hó elsejével életbeléptetendő jelen szabályrendelet végrehajtásánál követendő eljárást — a földmívelési m. k. minister urnak, a belügyi m. kir. minister urral egyetértőleg való, a szabályrendeletnek érvényre juttatására vonatkozó magas jóváhagyása után, de legkésőbb 1896. évi november hó

végéig — a vármegyei közigazgatási erdészeti bizottság külön utasítással állapítja meg és teszi közhirrre.“

Az erdei alap létesítésre vonatkozó ezen szabályrendelet-tervezetet kimerítő indokolás kíséretében az egri m. kir. erdőgondnokság vezetője saját kezdeményezéséből terjesztette a vármegye erdőbirtokos közönsége elé, mely azt a legkedvezőbb fogadásban részesítette.

(A vármegyei erdei alap kezdeményezőjétől nyert értesülésem szerint a szabályrendeletnek fentebb közölt tervezetét a múlt (július) hónap 22.-én tartott törvényhatósági gyűlés is elfogadta, a felebbezési határidő letelte után pedig az illetékes ministeriumhoz fogja felterjeszteni. — Az alapra magánadakozások már is történtek (249 frt 10 kr.); a vármegye törvh. közgyűlése is megszavazott 100 (száz) frtot s e kívül a vármegye erdőbirtokosainak igen nagy része kötelező nyilatkozattal megígérte a létesítendő alapnak támogatását, amint azt a szabályrendelet körülírja. — Érdemes a megemlítésre az is, hogy a kopárok beerdősítéséhez s a vizmosások megkötéséhez szükséges csemeték termelése czéljából a vármegyében, a törvényhatóság által kibérelt területen 10 (tiz) kat. hold kiterjedésű csemetekert telepítettett, mely azonban a terv szerint fokozatosan meg fog nagyobbíttatni. Tekintve, hogy a vármegye nem örvend nagy jómóduságnak, sőt anyagi viszonyai meglehetősen szerények: ügybuzgalma s áldozatkészsége annál is inkább dicséretre méltó.)

Azokra az eszközökre, melyeket az alap nyújtani hivatva lenne, Hevesben a kamara jelentése szerint nagy szükség van. A viszonyok itt rosszabbak, mint Gömörben, mivel a talaj laza, homokos, aminek következtében a lerongált erdők nyomán s az elegendően nem gondozott legelő-területeken igen sok vizmosás keletkezett, ugyannyira,

hogy a legujabb összeírás szerint egy-egy község határában átlag 1 ezer kat. holdnyi vizmosásos kopár terület van. A könnyen kimosható talajba az eső mind mélyebbre s mélyebbre vágja az árkokat s a nyers földdel elárasztott szántóföldek, rétek folyton szaporítják a terméketlen területek számát.

Ily viszonyok között az erdők jókarba hozására, a kopár-területek beültetésére, a vizmosások megkötésére irányuló törekvés valóban áldásthozó, de másrészt elodázhatlanul szükséges is.

Mindenesetre dicséretes, hogy a miskolczi kereskedelmi és iparkamara, oly beható részletességgel tárgyalja kerületének erdőgazdasági viszonyait. Bár helyén való is ez, mert hiszen az erdőgazdaság nyilvánvaló fellendülése óta mindenütt hovatovább észrevehetőbb szerephez jut a közgazdasági tevékenység terén s az egészről festett kép hiányos lenne, ha ennek a jelentékeny tényezőnek jellegző vonásait nem tartalmazná.

Igaz, hogy a vonások ma még sok helyt rideggé, sivárrá teszik a kép egyes részleteit, de ez nem a jelen erdőgazdálkodásának hibája, hanem a multnak hagyománya. Ha a viszonyok továbbra is aként javulnak, mint a hogyan azt a legközelebbi multa nézve a kamara jelentése elénk állítja, bizvást remélhető, hogy e rideg vonások lassan ott is mind eltűnnek; és mert talán a legnehezebb az erdőgazdaságnak igazán okszerű folytatását általánosan népszerűvé tenni, ha ez megtörténik, az bizonyára a többi gazdasági ágakra nézve is nagy haladást fog jelenteni.

Arató.

Felhívás a mezőgazdasági statisztikai összeírás ügyében Magyarország gazdaközönségéhez. — Az 1895. évi VIII. t.-cz. a folyó évi november hó 20. és 30.-a

közt Magyarország területén általános mezőgazdasági statisztikai összeírást rendel el. Nemcsak a kormány óhajtása volt ez, hanem hazánk gazdaközönségének is évek óta hangoztatott kívánsága.

A tengerentuli nagy gabonatermesztő országok versenye s a termények árának rendkívüli hanyatlása Európaszerte, évről-évre nehezebbé teszi a mezőgazdaság helyzetét. Sulyosan érezzük mi is ezt a válságot s a kormány és a társadalom vállvetett erőfeszítésére van szükség, hogy megállhassunk a mostani viszonyok között s megvethessük e mezőgazdaság újabb virágzásának alapját.

De arra, hogy helyesen tüzzük ki a célzt s jól válaszszuk meg az utakat és módokat a helyzet javítására, szükségünk van a hazai viszonyok és állapotok beható, alapos megismerésére, a mit azonban nem érhetünk el máskép, mint egy lelkismeretes, pontos, részletes statisztikai összeírás segítségével.

Belátta ezt a mezőgazdasági érdekek minden igaz barátja és illetékes képviselője; belátták legkiválóbb gazdáink, belátták a gazdasági egyesületek, belátta a kormány. A törvényhozás pedig áldozatot nem kimélve, pártkülönbség nélkül, ritka egyértelműséggel szavazta meg a nagyterjedelmű adatgyűjtés és feldolgozás költségét.

Lesz-e haszna az áldozatnak? Lesz-e sikere a fáradozásoknak? Az egyedül a gazdaközönségtől függ! Ha a valóságnak teljesen megfelelő adatokat nyerünk, megvethetjük azt a biztos alapot, melyre nyugodtan építhetünk, de ha a valóságtól eltérő, hamis adatok folynak be, nemcsak a sok költség, munka, fáradozás vesz kárba, hanem a magyar mezőgazdaság felvirágoztatásán fáradozó hatóságok és szakkörök annak a veszélynek is ki lesznek téve, hogy

a valótlan adatoktól félrevezettette, hasznos helyett káros intézkedéseket tesznek.

Az adatok bevallásánál tehát legelső feltétel a teljes őszinteség. A titkolózással gazdaközönségünk csak magának ártana; olyanforma volna ez, mintha a beteg azon igyekeznék, hogy az orvos valahogy el ne találja baját, hanem egészen más betegség ellen gyógyítsa.

A tiszta valóságnak bevallásából senkire semmiféle kár vagy hátrány nem háramlik. Felkérem ennél fogva a hazai gazdaközönséget, hogy ha netalán itt-ott olyan balvélemények támadnának, hogy ez az összeírás adóztatási célból történik, világosítsák fel a tévelygőket és félrevezetetteket s magyarázzák meg, hogy ezek az adatok kizárólag a mezőgazdaság és a földmivelő-nép érdekében gyűjtetnek; adóhivatalok, vagy más pénzügyi hatóságok még csak látni sem fogják ezeket; szóval a mezőgazdasági statisztikai összeírás nincs összekötve semmiféle adóztatási céllal.

De felkérem gazdaközönságünket, ügyeljen arra is, nehogy egyesek tréfából vagy hiuságból valljanak be hamis adatokat s az ily kicsinyes, nevetséges emberi gyarlóságok meghiusítsák a nagy, országos mű sikerét.

A mezőgazdasági statisztikai összeírás az egész, nagy gazdaközönség buzgó, tevékeny közreműködése nélkül eredményes nem lehet. Az ország és saját érdekük egyaránt kívánja, hogy tegyenek meg minden lehetőt a munkálat érdekében. Minden gazdálkodó már jó előre tekintsen körül figyelmesen gazdaságában, jegyezgesse fel, hogy mennyi földön gazdálkodik, mennyi és milyen gazdasági eszköze, házi állata, stb. van, hogy annak

idején egészen pontosan jelenthesse be az adatokat az összeíró ügynöknek.

Az egész összeírási munkálatban legfontosabb személy az összeíró ügynök. Kivánatos, hogy erre az igen fontos állásra a legintelligensebb gazdák, birtokosok vállalkozzanak. Nem alázza ezzel meg magát senki, legyen bármily nagy ur, vagy előkelő személyiség. Sőt dicsőséget szerez vele, mert polgári kötelességet hiven teljesíteni s osztályérdeket tisztos munkával szolgálni: csak emelhet mindenkit a közbecsülésben. Ne engedjék gazdáink, hogy összeíró ügynökökül olyanok alkalmazzassanak, kik a földmiveléshez alig értenek, vagy ha értenek is, nincsenek közvetlenül összeforrvá a mezőgazdaság érdekével. Az öntevékenységre a legszebb alkalom kínálkozik, mutassák meg gazdáink, hogy abban a nagy és fontos társadalmi osztályban, melyet ők képviselnek, van elég közszellem, van elég értelmiség, van elég buzgóság s mikor saját javuk, boldogulásuk forog szóban, nem állnak félre összedugott kézzel.

A magyar gazdaközönségnek nemcsak hazafiságára, hanem saját jól felfogott érdekére hivatkozom s gazdáinkat a legelsőtől a legutolsóig teljes bizalommal kérem fel, hogy a mezőgazdasági statisztikai összeírás nagy munkáját minden kitelhető módon támogatni és előmozdítani sziveskedjenek. — Budapest, 1895. július hó 19.-én. — *Gr. Festetics Andor*, s. k. földmivelésügyi m. kir. minister.